En 't is alleen uit de methode van werken te verklaren, doordien n.l. alle zaken eerst commissioriaal worden behandeld, dat er in een kleine drie weken zoo veel kan worden gedaan.

Natuurlijk, niet alle punten, die op een Generale Synode ter tafel komen, zijn even gewichtig en belangrijk. Toch zijn het al te gader zaken, die op de mindere vergaderingen niet beeindigd konden worden, of die het belang van alle kerken gelden.

En zoo hebben ook de afgevaardigden naar de Generale Synode te Utrecht hard moeten werken, om te komen tot het resultaat, waartoe zij gekomen zijn.

Waarbij niet vergeten moet worden, dat vooral de rapporten der Deputaten, door de Arnhemsche Synode benoemd, veel arbeid en bespreking van de Utrechtsche Synode hebben gevergd.

Wij behoeven maar te noemen het rapport over Art. 36 der Geloofsbelijdenis en het rapport over Art. 13 K. O., en het uitgebreide rapport der Zendingsdeputaten, om daarvan eenige voorstelling te geven.

En wat nu ons eindoordeel is over de Utrechtsche Synode? Wel, met dank, met ootmoedigen dank aan den Heere onzen God mag worden gezegd, dat zij een zeer gezegend verloop heeft gehad.

Met een bezwaard gemoed zijn wij naar deze gewichtige kerkelijke vergadering gekomen, met een verlicht hart zijn wij huiswaarts gekeerd.

Terecht heeft de praeses, Ds B. van Schelven, wiens uitnemende leiding van de Synodale vergadering boven onzen lof is verheven, in zijn slotwoord gezegd dat naar zijn overtuiging deze Synode historische beteekenis heeft om wat besloten is in Art 36 der Confessie, en historische beteekenis zal krijgen om wat in zake de leergeschillen door deze Synode is beslist.

Vooral het laatstgenoemde mag al onze Geref. Kerken stemmen tot grooten dank aan den Heere, aangezien dit resultaat door niemand was verwacht. Betreffende het Supra- en Infra-lapsarisme; betreffende de Eeuwige Rechtvaardigmaking, betreffende de Onmiddellijke en de Veronderstelde Wedergeboorte is de Generale Synode tot een verklaring gekomen, waarmede alle leden en adviseerende leden zich hebben vereenigd, en waarin al de bezwaarde broeders zich konden vinden.

O, dat is van den Heere, en het is wonderlijk in onze oogen. Het bericht van deze Synodale beslissing heeft dan ook allerwege reeds vreugde en blijdschap in onze Kerken gebracht.

Een ambtgenoot in de bediening des Woords schreef ons: »Voor het besluit in zake sleergeschillen" heb ik God gedankt. Al had de Synode niets gedaan dan dit, dan nog was haar arbeid gezegend".

En zoo is het.

Op de Generale Synode van Utrecht is het gebleken, dat bij alle verschil van opvatting in onder geschikte zaken, de Geref. Kerken van 1834 en 1886 waarlijk één zijn in geloof en in belijdenis, en dat de aloude leuze: »God worde op het hoogst verheerlijkt; de mensch worde op het diepst vernederd"; de liefde heeft van aller hart.

Ook voor onze tegenstanders en voor allen, die buiten zijn, heeft dit groote beteekenis.

God heeft in dit opzicht onzen smaad van ons genomen.

En waar wij Hem voor dezen uitslag hartelijk danken, daar hebben wij er ook behoefte aan om der Commissie van praeadvies te dezer zake, en met name Prof. H. H. Kuyper, die het rapport en de verklaring opstelde, een woord van innige dankerkentenis toe te brengen voor den gezegenden arbeid, hierin verricht.

Gebiede de Koning der Kerk over deze beslissing en over al de besluiten der Utrechtsche Synode voorts Zijnen rijken zegen, en versterke en bevestige Hij den vrede en de eenheid, die als vrucht dezer Kerkelijke vergadering, onzen Kerken geschonken is.

Worde daarbij, naar den wensch van den Voorzitter, door een iegelijk, in woord en geschrift, alles vermeden, wat op eenige manier zou kunnen verstoren het heerlijk resultaat, dat nu verkregen is.

Zoo zij het.

Ook de redacteur der *Amsterdamsche Kerkbode* laat eenzelfden toon hooren:

Met dank aan den Heere mag teruggezien worden op wat door de Generale Synode te Utrecht is verricht. Verschillende belangrijke punten zijn aan de orde geweest en tot een gelukkig einde gebracht.

De kerkenorde is herzien; over de toepassing van artikel XIII dezer kerkenorde viel eene beslissing, die wij vertrouwen, dat van blijvende beteekenis zal zijn; eene betere vertegenwoordiging van de Kerken in ons vaderland werd voorbereid door het aannemen der deeling van de provincies Zuid-Holland en Friesland, elk in twee, zoodat er voortaan zijn zullen twaalf particuliere synoden in stee van tien; opnieuw is geregeld de bepaling van wat door het ressort van iedere dezer particuliere synoden voor de generale kosten van het kerkelijk leven behoort bijeen te worden gebracht.

Toch waren dit nog niet de zaken, waarop voornamelijk aller oog was gevestigd; veeleer gold dat van het gravamen tegen de zinsnede in artikel XXXVI der Geloofsbelijdenis, waarin als een deel van het ambt der overheid genoemd wordt het weren en uitroeien van allen valschen godsdienst en ketterij; en ook van die omtrent de »leergeschillen", gelijk men dat met eenen gevleugelden naam in de laatste maanden gewoon is geworden te noemen.

Met ernst en in het besef van het gewicht dezer aangelegenheden heeft de synode daarover gehandeld; zij wijdde daaraan het grootste deel van den vóórlaatsten dag van haar bijeenzijn; zij vergaderde toen van 's morgens 9 tot 's avonds 10 uur, met twee pauzen, van 12 tot 1 uur en van 4 tot 7½ uur.

Doch dit niet alleen; want ook in die betrekkelijk weinige uren had zij zoo omvangrijken arbeid niet kunnen volbrengen, ware deze niet voorbereid geworden op zoo uitmuntende wijze als feitelijk het geval is geweest.

Voor wat artikel XXXVI aangaat, is reeds maanden geleden een advies verschenen, waarin al wat te dezer zake dienen kon bijeen was gebracht; zoowel historische toelichting als aanduiding van de beginselen, welke deze materie beheerschen, was daarin geleverd; en tevens was in eene conclusie aangegeven, wat naar het oordeel der adviseurs uit deze gegevens als gevolgtrekking voortvloeit; waarbij zich dan nog voegde het advies eener commissie van leden der synode en adviseurs, die naar aanleiding van dit advies en andere ingekomen oordeelen, der synode raad gaven aangaande wat het best ware te doen.

En ten aanzien van het andere punt, dat der »leergeschillen", was eveneens een advies uitgebracht door eene commissie van praedvies, welke de beteekenis en waardij dezer verschillen in het licht stelde en deze tegen elkander woog; en daardoor de leden der synode in staat stelde vooraf hunne gedachten over deze dingen te doen gaan en met helder inzicht een oordeel te vellen.

Zóó voorbereid kwamen de zaken ter tafel en konden alzoo in betrekkelijk korten tijd worden afgedaan.

In welken zin dat geweest is ten aanzien van het gravamen tegen de bekende woorden in artikel XXXVI der Belijdenis is kort te zeggen, aangezien besloten werd de geincrimineerde woorden te schrappen.

Het gevallen besluit in zake de »leergeschillen" is niet zoo met een paar woorden weêr te geven; liever verwijzen wij onze lezers naar het schoone stuk, dat ook in het verslag der synode werd opgenomen, maar waaraan wij liever eene afzonderlijke plaats in onzen *Kerkbode* afstaan, opdat het door een iegelijk gelezen worde en alzoo het beoogde doel goed worde bereikt.

De conclusies van dit laatste rapport werden met algemeene stemmen aangenomen.

De beteekenis van dit laatste kan niet licht te hoog worden aangeslagen.

Ieder, die in ons kerkelijk leven medegeleefd heeft gedurende de jongste maanden, weet, dat over sommige punten der leer niet gering verschil van gevoelen gekoesterd werd; en dat van sommige zijden de verschillen zelfs werden aangescherpt tot tegenstellingen; ja reeds deden onheilspellende geruchten aangaande verdeeldheid en schcuring de ronde.

En niet nu, wat gezegende uitslag de Heere ter synode bereidde, dat eene uiteenzetting der verschillen in haar wezen en beteekenis gegeven worden kon, die aller instemming wegdroeg.

Het was een kostelijk oogenblik, toen de uitslag der gehouden stemming bleek; aller harten werden verblijd; en de Naam des Heeren werd gedankt.

Wij vertrouwen, dat ook alom in de Kerken eenzelfde gevoelen de harten vervullen zal en wederzijdsche toenadering daarvan de uitnemende vrucht zal mogen zijn.

Wij hopen, dat men alom zich beijveren zal, om te spreken en te schrijven in den geest van wat nu te Utrecht is besproken en bepaald.

Dan zal het vertrouwen wederkeeren; dan zal de band der eenigheid worden gesterkt; dan zal de liefde hare werking weêr doen; en dan zullen de Kerken weêr groeien en bloeien en zijn tot eere van den Heere, haren God, en van Jezus Christus, haren Koning.

Kort maar krachtig uit zich de *Gelderscho Kerkbode:*

Wat een voorrecht tot de Gereformeerde Kerken te behooren. Twee synoden vergaderden geruimen tijd tegelijk. De pseudo-synode van den Haag en de echte synode. De eerste begon met hoop te geven, dat een predikant, die het heidendom hooger acht dan het christendom, zou verhinderd worden zijne leer ambtelijk te verbreiden en . . . zij handhaafde Dr. Louis Bähler op grond, dat ieder moet kunnen leeren *in de kerk* wat hem goed dunkt! De ware synode kwam te Utrecht samen, met eenige vreeze, dat broeders, die bijeen hooren, van elkaar verwijderd zouden geraken. Dit bracht tot gebed. Met veel wijsheid en voorzichtigheid; in broederlijke liefde; en kennelijk onder de besturing van den Heiligen Geest begonnen de vergaderingen met kleine zaken en ging het al klimmende in belangrijkheid voort, zoodat aan het einde de groote kwesties van de revisie van art. XXXVI der Confessie en van de leerverschillen aan de orde kwamen. Wij hopen er nog op terug te komen; maar dit kan, met dank aan de goede gunste onzes Gods, verklaard worden: zeldzaam eenstemmig, inniger verbonden met elkander dan bij den aanvang werden de besluiten genomen. De Heere zij gedankt. Het was eene mooie, hoogst gewichtige en gezegende synode.

Niet minder beslist laat de *Friesche Kerkbode* zich uit:

De Synode van Utrecht is allezins eene zeer gewichtige geweest, en volkomen terecht merkte de praeses Ds. van Schelven, bij de sluiting er van op, dat zij ook in historisch opzicht belangrijk zal zijn.

Met name bij tweeërlei komt dat uit. Vooreerst in de *unanieme* aanneming van het rapport, dat ingediend werd over de leergeschillen. Het was smartelijk om aan te zien hoe ons kerkelijk leven door die onderlinge leergeschillen van zijn innerlijke kracht beroofd werd. Er werd veel meer van gemaakt, dan het in werkelijkheid was, het vertrouwen werd geschokt, en voor waardeering was geen plaats. Laat ons hopen dat er thans olie op de wateren mag zijn uitgestort en dat alles door den vrede weer zal gaan bloeien. Dat zal strekken tot eere Gods en de komst van Zijn koninkrijk zal er door bevorderd worden. Waar *liefde* woont gebiedt de Heere Zijnen zegen.

En in de tweede plaats zal deze Synode in de herinnering blijven voortleven door haar *kloeke daad*, van eene noodzakelijke verandering in de Confessie aangebracht te hebben. In artikel 36 stond eene zinsnede, waartegen reeds jaren lang een zeer ernstig gravamen gereren was. Daar was niemand meer die geloofde dat het ambt der *overheid* eischte »de weren en uit te roeien alle afgoderij en valschen godsdienst", ten minste niet als wij die woorden verstaan in den historischen zin, en ze niet iets anders laten betekenen dan onze Vaderen er in hunne dagen mede bedoeld hebben.

Waar nu met *algemeene stemmen* het bezwaar tegen die woorden in de Belijdenis als gegrond werd erkend, daar moest natuurlijk op wat wijze ook, publiciteit aan dat oordeel gegeven worden. Sommigen wilden die zinsnede tusschen twee haakjes zetten, opdat ieder zou kunnen zien dat ze er oorspronkelijk wel in behoorde, maar dat door die haakjes eene wijziging was aangebracht. Anderen wilden op betere tijden wachten om een nieuw positieve gedachte in artikel 36 in te dragen. Maar de meerderheid besloot om thans reeds tot *schrapping* van die gewraakte woorden over te gaan. Dat besluit is wettig genomen. En zoo staan dus die woorden nu niet meer in de Belijdenis der Gereformeerde Kerken. In latere uitgaven zullen ze niet meer voorkomen, en wij zullen wel doen ieder in zijn boek met Liturgie en Catechismus en Confessie in de belijdenis die woorden thans door te halen, als hebbende geen recht van bestaan meer.

Wij hopen later nog wel eens gelegenheid te hebben over het een en ander aangaande de belangrijke Acta dezer Synode iets meer te schrijven. Maar thans wenschten wij reeds onze groote blijdschap en dankbaarheid uit te spreken èn over de gevallen beslissing inzake de onderlinge leergeschillen der Gereformeerden en over de kloekheid om te schrappen uit de Belijdenis, wat niet meer was de inhoud van het geloof der gemeente.

Terwijl wij ten slotte ook nog het getuigenis aanhalen van Ds. Laman in het *Zeeuwsch Kerkblad:*

Er is reden om dankbaar te wezen, omdat deze kerkelijke vergadering zulk een welig verloop had en op onderscheidene gewichtige punten zulk een aangename eenstemmigheid heeft geopenbaard.

Vooral het rapport over de leerverschillen, zoo unaniem aangenomen, is een stuk van groote beteekenis. Niet om de nieuwe gezichtspunten die het opent. Maar om de groote en wijze voorzichtigheid, waarvan het getuigt. Indien er steeds in dezen geest gesproken en geschreven ware, hoeveel kwaads ware er verhoed.

Doch wat geschied is, kan niet herroepen, wel vergeten worden. Zou werkelijk deze Synode een keerpunt zijn geweest in ons kerkelijk leven? Zullen we niet meer achterwaarts zien, maar voorwaarts streven onder één banier tot een doel? God geve het! Want broederoorlog is het jammerlijkste schouwspel, dat de zon kan aanschouwen.

In Japan is er oproer vanwege den vrede. Zij het onder ons niet zoo. Zij er onder ons vreugde en dankbaarheid. Indien wij waarlijk gelooven aan de regeering van Koning Jezus over zijne kerk, dan zeggen we met het oog op de verkregen uitkomst: het is van den Heere geschied! Hem zij de lof!

We meenden ditmaal een ruimer plaats dan gewoonlijk, aan ons persoverzicht te moeten afstaan, om te doen zien, hoe uitnemend de Utrechtsche Synode geslaagd is.

Natuurlijk ontbreekt ook de dissonans niet. *Hollandia* oefent een scherpe critiek op de beslissing, die de Synode in zake Art. XXXVI der Confessie nam.

Op die critiek komen we later terug.

Hier was het om den generaal indruk te doen.

Officieele Berichten

NOODIGE RECTIFICATIE.

In het persverslag van de zittingen der Generale Synode, waarvan de proeven, spoedshalve, niet altoos door ons gecorrigeerd konden worden, slopen eenige zinstorende drukfouten en ook enkele weglatingen in. De meeste hebben echter geen zakelijk belang en zijn zoo in het oog vallend, dat de lezer zelf ze aanstonds verbetert.

Anders is dat met de feilen in eene der conclusien van het Rapport der praeadviseerende commissie over het gravamen tegen Art. 36 N. G. B.

Het persverslag geeft te lezen:

„De 3de conclusie van de meerderheid der commissie, strekkend om te verklaren, dat er geen vorm in is aan te wijzen om aan dit bezwaar tegemoet te komen", komt in discussie.

Dit moet zijn: „Doch oordeelt dat er geen wijze te vinden is, om aan dit gravamen tegemoet te komen, zonder revisie van art. 36, waarvoor zij den tijd nog niet gekomen acht."

De commissie voor 't persverslag
L. Adriaanse.
K. Fernhout Mz.

De kerken der classis Amersfoort worden bijeengeroepen op Dinsdag 10 Oct. a.s. in de consistoriekamer van kerk A te Amersfoort.

Namens de roepende kerk te Maartensdijk.
Ds. A. Bolwijn, *Consulent.*

Agendum voor de zesde Provinciale Diaconale Conferentie der gereformeerde kerken in de provincie Noord Holland d.v. te houden op Dinsdag 26 September 1905, in de Bethelkerk, Kanaalweg, te Helder. Aanvang des morgens ten tien uur.

1. Opening der vergadering.
2. Voorlezing van de presentielijst der vertegenwoordigde Diaconieen en lezing der notulen van de 2e Prov. Diac. Conferentie.
3. Mededeelingen van het Comité.
4. Referaat te houden door den WelEerw. Zeergel, Heer Prof. Dr. H. H. Kuyper, van Amsterdam. Onderwerp: *De roeping der Diaconie om armoede te voorkomen.*

Hierna zal gelegenheid geboden worden met den spreker van gedachten te wisselen.

Pauze.

5. Wat is het oordeel der Conferentie over de circulaire aan de Diaconieen gezonden, om te komen tot oprichting van een Christelijk Sanatorium voor longlijders? *(Zaandam B.)*
6. Zijn Christelijke inrichtingen ter verpleging van krankzinnigen, idioten en zenuwlijders, als te Veldwijk, Ermelo en Zeist, of ook stichtingen als te Wagenborgen, Nieuweveen, enz., werkelijk als stichtingen van *Barmhartigheid* te beschouwen, en zoo ja, in welke verhouding staan dan onze Diaconieen tegenover die inrichtingen? *(Helder).*
7. Welke zorg besteden Diaconieën onder de tegenwoordige omstandigheden aan de verpleging van arme krankzinnigen? *(Enkhuizen).*
8. Wat is het oordeel der Diaconale Vergadering omtrent de aanvrage van steun bij het Burgerlijk Armbestuur, zoolang de kas der diaconie niet geheel is uitgeput? *(Sint Pancras).*
9. Waarom is volgens het Gereformeerde Kerkrecht een „Diaconaal Suppletiefonds" voor schoolgaande kinderen in het instituut niet op haar plaats? *(Helder).*
10. Behooren ouders welke zonder meer suppletie van schoolgeld ontvangen uit een door de diaconie beheerd fonds, van het kiesrecht verstoken te worden en is de diaconie verplicht de namen van dergelijke ouders aan den Burgemeester op te geven? *(Helder).*
11. Is het geoorloofd om voor een bepaald geval dat veel geld kost, eene wekelijksche of maandelijksche bijdrage te vragen? *(Zaandam B).*
12. Is het eene Diaconie der Ger. Kerk geoorlooid, pogingen aan te wenden een arme broeder of zuster der gemeente, zonder dat zij daartoe de begeerte te kennen geven, naar eene andere gemeente te doen verplaatsen? *(Edam).*
13. Heeft het diakenambt eene roeping te vervullen om volgens het eerste deel van dat ambt (zie formulier ter bevestiging), vele goede middelen tot hulp der armen te vinden bij broeders en zusters, welke de gewone middelen niet steunen door het veronachtzamen van de onderlinge bijeenkomsten of ook door wettige verhindering er van, b.v. wegens ziekte enz.? *(Helder).*
14. Wat behoort naar het oordeel der conferentie bij de gewone aankondiging der collecten onder den dienst des Woords vóór te gaan, de behoeften voor de oefening der barmhartigheid of die van den kerkedienst? *(Helder).*
15. De conferentie spreke de wenschelijkheid uit, dat in het „Jaarboekje der Ger. Kerken", uitgever v. d. Sluis en in het „Handboek ten dienste der Ger. Kerken" uitgever Le Cointre voortaan eene adreslijst der Diaconieen worde opgenomen. *(Comité).*
16. De diaconie van Amsterdam zag gaarne het volgende onderwerp als referaat behandeld: „Ligt het op den weg der Diaconieën, 't zij elk voor zich of in vereeniging, om gevolg te geven aan de Kinderwetten die op 1 September a.s. in werking treden?"

Om verschillende redenen kan het Comité aan dit verzoek niet voldoen. Gaarne wordt echter aan de broeders afgevaardigden de gelegenheid gegeven dit punt eenigszins toe te lichten, opdat eene vruchtbare bespreking kan volgen.

17. Zal de Conferentie bestendigd blijven en zoo ja, kan men zich vereenigen met het voorstel, als plaats van samenkomst Broek op Langendijk aan te wijzen? *(Comité).*
18. Rondvraag.
19. Sluiting der vergadering.

Agendum voor de vergadering van Geref. kerken in de classis Gouda, te houden D. V. op Dinsdag 10 October 1905, aanvang voorm. 9 uur, in de Noorderkerk aan de Turfmarkt te Gouda.

1. Opening.
2. Onderzoek der credentiebrieven.
3. Aanwijzing van het moderamen.
4. Lezing en vaststelling der notulen.
5. Ingekomen stukken.
6. Instructiën.
7. Examen van den cand. A. M. v. d. Berg, beroepen pred. te Moordrecht.
   Exegese O. T.: Psalm 84; Jes. 35.
   Exegese N. T.: Gal. 1; Efeze 2.
8. Bezwaarschrift en emeritaat-aanvrage van Ds. J. A. de Jong. Rapport van dep. der Prov. Synode in dezen.
9. Rapporten *a.* van kerkvisitatoren in zake de gehouden kerkvisitatie; *b.* van kerkvisitatoren in zake wijzigingen in de regeling der visitatie.
10. Rondvraag naar Art. 41 D. K. O.
11. Regeling der consulentschappen en vacature beurten.
12. Stotting der collecten voor de Vrije Universiteit en hulpbeh. stud.
13. Vereffening der classicale kosten.
14. Rekening en verantwoording door de onderscheidene deputaten.
15. Benoemingen.
16. Aanwijzing van de roepende kerk voor de volgende vergadering.
17. Toepassing, zoo noodig, van Art. 43 D. K. O.
18. Lezing der korte notulen.
19. Sluiting der vergadering.

Namens de roepende kerk van Sluipwijk,
B. J. Esser, *Praeses.*
K. Both, *Scriba.*
Sluipwijk, 13 Sept. 1905.

Buitenland.

Duitschland. Nog eens de zaak van Dr. Mauritz.

Gelijk wij reeds mededeelden, heeft de senaat van de stad Bremen, dus een politiek lichaam, verklaard, dat de doop, door den predikant Mauritz bediend, ongeldig was, omdat deze niet bediend was met de instellingswoorden, terwijl den leeraar geboden werd, desverlangd de door hem gedoopte kinderen over te doopen. De ouders van de door hem gedoopte kinderen staken de hoofden bijeen en besloten geen wettigen doop voor hunne kinderen te verlangen, terwijl zij ook den senaat verzochten, het daarheen te sturen, dat kerk en staat van elkander zouden gescheiden worden. Wanneer dit geschiedt, zullen in de eerste plaats predikanten als Mauritz in het gedrang komen. Op den duur hebben de menschen geen geld over voor de prediking van het ongeloof. Wij zijn er althans van overtuigd, dat vele moderne predikanten een anderen werkkring zouden moeten zoeken, zoo spoedig zij geen bezoldiging van den staat meer kregen.

Voortaan zullen de kerken, die attestaties uit Bremen ontvangen, moeten onderzoeken of hij of zij, die uit die stad kwam, door Dr. Mauritz gedoopt is. Immers, in geen enkele kerk van Duitschland heeft men bestaan wat Dr. Mauritz deed: een doop bedienen, welke den naam van doop niet dragen kan, omdat daarbij niet in den naam van Vader, Zoon en Heilige Geest het Sacrament bediend werd.

De senaat van Bremen heeft, al keurde hij de handeling van den predikant Mauritz, in zake het bedienen van den doop af, verder niets tegen den afwijkenden predikant ondernomen.

Frankrijk. Voorbereiding tot den strijd.

De geestelijkheid der Roomsche kerk in Frankrijk maakt zich gereed om den nieuwen toestand, die er geschapen wordt wanneer de scheiding van kerk en staat definitief tot stand komt, te aanvaarden. Dan krijgen de geestelijken geen tractement meer, al wordt hun voorloopig nog wat pensioen uitbetaald, en moet dus voorzien worden in de bezoldiging der pastoors en de kosten van den eeredienst.

De wet schrijft voor, dat er vereenigingen zullen opgericht worden die de zorg voor den eeredienst op zich zullen nemen en aan welke ook de kerkgebouwen zullen afgestaan worden; doch de meeste bisschoppen zijn daarvan niet gediend. Zij willen liever parochiale vereenigingen stichten, waarover de staat geen controle heeft en die zij naar hunne hand kunnen zetten. Wanneer deze tot stand komen is het te verwachten, dat er strubbelingen zullen ontstaan. De regeering zal alleen met de door de wet voorgeschreven vereenigingen willen handelen, en de bisschoppen zullen verlangen alleen te doen te hebben met de parochiale vereenigingen.

N.-Amerika. Uit de Presbyteriaansche kerk.

De General Assembly of Synode van de Presb. Kerk, dit jaar te Winona Lake vergaderd, heeft de uitgave van een zoogenaamd Prayer Book geautoriseerd. In 1905 kwamen van de Synode van New York en van de presb. van Denver ter Gen. Ass. voorstellen, verzoekende eenige eenvoudige formulieren, ten gebruike bij de sacramenten, huwelijken, begrafenissen en bij den gewonen godsdienst. Een com. werd benoemd met Rev. Dr. Henry Van Dyke, Prof. aan de universiteit van Princeton, tot voorzitter. In 1904 rapporteerde deze commissie en voegde er tevens een apologie bij, waarin zij rekenschap van haar arbeid gaf. De Gen. Ass. van dit jaar heeft tot publicatie van het voltooide werk besloten.

The Independent, van New York, maakt onder meer de volgende opmerking:

„Indien het ons werd toegestaan iets uit dit Prayer Book te verwijderen, het zou de Apostolische Geloofsbelijdenis zijn. Er wordt nadruk op gelegd, dat belijdenis van iemands geloof een wezenlijk deel van zijn eeredienst uitmaakt. Maar is niet reeds het feit van godsdienst een belijdenis van iemands geloof? Belijdt iemand zijn geloof niet als hij van harte mee bidt? Of kan iemand „Rock of Ages" zingen, zonder zijn geloof uit te spreken?...

„Verder heeft de Apostolische Belijdenis een bijzonder slechte geschiedenis. In Engeland is er heel wat moeite om geweest, evenzoo in Duitschland. Waarom zouden de Amerikaansche Presbyterianen zichzelven onder een juk plaatsen, dat voor hunne broederen bleek oondragelijk te zijn? De Apost. Bel. bevat een artikel, dat door de Protestanten moet worden verworpen: (Ik geloof eene heilige, algemeene, Christelijke Kerk). Verder een artikel, dat niemand langer gelooft (de opstanding des vleesches). Dan is er een artikel, waarin een leer beleden wordt, waarvan vele voorname geleerden thans hebben uitgemaakt, dat ze in latere eeuwen is opgekomen, en waarover in de toekomst ongetwijfeld nog gestreden zal worden (de geboorte van Jezus uit de maagd Maria)."

We kunnen hieruit zien dat er in de Presbyteriaansche kerk, al is zij, als alle kerken in de nieuwe wereld, eene vrije kerk, wel het een en ander huist, dat niet daarin behoort. Ook is het opmerkelijk dat eerst het voorgaande jaar genoemde kerk eene liturgie kreeg. Hoe deed men dan vroeger bij sacramentsbediening?

Rusland. Onrecht hersteld. — Uit de Oostzeeprovinciën.

Voor een tweetal jaren werden door de Russische Overheid eenvoudig alle onroerende goederen en kapitalen der Armenisch Gregoriaansche kerk genaast. Wij deelden toentertijd het een en ander omtrent deze gewelddaad mede. Dat het den Russischen czaar ernst is, om vroeger begane misslagen te herstellen, en het gepleegde onrecht goed te maken, heeft hij bewezen door een ukase van 18 Augustus, waarin bevolen wordt, al het goed dat aan die kerken ontnomen werd, weder terug te geven. Zelfs zal het rijk de geheele opbrengst der goederen, gedurende den tijd waarin deze in het bezit der regeering waren, aan genoemde kerk uitkeeren. Voorts wordt in dezelfde ukase den stadhouders vrijheid gegeven, toe te staan, dat aan de kerken en kloosters der Armeniërs gemeentelijke scholen verbonden worden. Door de regeering waren toch alle Armenische kerkelijke scholen gesloten.

Mocht de czaar de voldoening smaken, dat zijne oogen het aanschouwen, dat gerechtigheid een volk verhoogt!

Velen zal het verwonderd hebben, dat in de Russische Oostzeeprovinciën zooveel schandelijke dingen tegen de Luthersche kerk en vooral tegen hare dienaren gedaan zijn. Verstoring van de godsdienstoefeningen, mishandeling der dienstdoende predikanten, waren een tijd lang aan de orde van den dag, zoodat het consistorium besloot de godsdienstoefeningen te doen ophouden, daar waar de gemeente de baldadigheden in de kerkgebouwen onder den dienst, lijdelijk had toegelaten.

Het blijkt nu, dat er in 1900 eene Lettische sociaal democratische partij is gesticht, die zich drie jaren lang er op toegelegd heeft, om in alle stilte leden te werven, en aansluiting bij socialistische organisaties in Rusland en in andere landen te zoeken, om eerst in 1903 voor het eerst op te treden. Er was nog eene andere partij ontstaan, die een meer anarchistische kleur draagt, en den naam van „Vereeniging" aannam, terwijl de sociaal-democraten zich eene „partij" noemden.

In dit blad willen wij het werken en woelen van die „vereeniging" en die „partij" niet schetsen. Alleen willen wij er op wijzen, dat de „partij" het wist gedaan te krijgen, dat, toen de algemeene werkstaking te Riga, Mitau Libau en andere plaatsen haar hoogste punt bereikt had, deze besloot de beweging ook op het platteland over te brengen. Dit is gelukt. Het is daarom niet juist wanneer men beweert, dat de onlusten in Lijfland en Koerland ontstaan zijn ten gevolge van maatschappelijke misstanden; eene goed georganiseerde revolutionaire partij is in die streken aan het werk, die het reeds zoo ver heeft weten te brengen, dat in beide provinciën anarchie heerscht. Op enkele Evangelische kerkhoven hebben formeele gevechten plaats gehad, waarbij van vuurwapenen gebruik gemaakt werd, tusschen de revolutionaire benden, die den predikant wilden verhinderen zijn ambt uit te oefenen, en de grondbezitters, die de orde wenschten te bewaren en den predikant voor mishandeling wilden vrijwaren; op de landerijen van de grondbezitters zijn schuren vol met graan in brand gestoken; men viel op de pastoriën, om het kerkelijk archief, en op gemeentehuizen aan, om de lijsten waarop de belastingschuldigen en de dienstplichtigen geschreven waren, te vernielen; en de regeering schijnt machteloos, aan dit alles paal en perk te stellen.

Wij hopen dat wanneer het Russische leger uit Oost Azië is teruggetrokken, het der regeering gelukken zal, de orde in de Oostzee-provinciën te herstellen. In elk geval is het verblijdend, dat de czaar niet enkel vrijheid van conscientie verleend heeft, maar dat hij ook ten opzichte van de Armenische kerk het angedaan onrecht heeft hersteld. Dit belooft veel voor de toekomst.

Nadat wij dit schreven, heeft de Russische regeering de krijgswet in Koerland afgekondigd, terwijl een commissie zich naar Lijfland zal begeven, met volmacht om betere toestanden in het leven te roepen. Daarbij is het drukken van het blad, dat van uit Petersburg de Letten steselmatig opruide, de *Pet. Avises*, verboden. Een begin met het herstel van de orde is dus gemaakt.

Winckel.

Voor Kinderen.

TWEE WEGEN.

X.

In de leerschool.

Terwijl deze dingen te Utrecht plaats vonden, was Piet, de jongere broeder, nog altijd werkzaam gebleven op het kantoor van den koopman Te Water op den Fluweelen Burgwal te Amsterdam.

Piet was een jongen, die hart had voor zijn werk, en niet als vele tragen dacht: „hoe minder hoe liever; hardloopers zijn doodloopers," al waren er ook onder de klerken die zoo spraken, wel te verstaan als de patroon het niet hooren kon.

De boekhouder merkte met genoegen, dat er in den jongen een man van zaken zat, en deed alle moeite om hem tot zulk een te vormen, maar tot wat beters nog tevens, namelijk tot een, die boven alle zaken en bezigheden de vreeze Gods stelde. Ook de koopman had reeds meermalen opgemerkt, dat de jonge Schravers iemand was, net en nauwkeurig op werk en tijd, en wakker in alles. Meer dan eens zei hij tot den boekhouder: „U moet maken, dat dat jonge mensch hier blijft. Dan zal ik wel voor hem zorgen en heeft hij een goede toekomst".

Op een morgen was Pieter vroeg naar het kantoor gegaan. Want er was een schip uit Barbarije gekomen en hij wist, dat het heden zou beginnen te lossen, en dan was er altijd veel te doen ook voor hem, die allerlei kreeg op te teekenen. Hij was er dan ook al voor den kantoortijd, half negen in den morgen. Juist had de Zuiderkerk toren dat uur geslagen, toen er geklopt werd, en een vreemdeling het kantoor binnentrad, waar zich buiten hem en Pieter nog niemand bevond.

Op de vraag van de laatste, wat mijnheer wenschte, gaf de vreemdeling in het Fransch antwoord en reikte tegelijk een geschreven stuk over. Pieter was reeds ver genoeg gevorderd, om het geschrevene, dat eveneens Fransch was, te kunnen lezen, en ook in die taal te antwoorden. Het was een brief van een handelshuis te Livorno, dat versocht aan den brenger duizend dukaten te betalen of de waarde daarvan, op afrekening van gelden, die men nog van den heer Te Water had te vorderen.

Daar hij op dit oogenblik de eenige bediende op het kantoor was, had Pieter den brief gelezen, wat anders zijn werk niet was. Hij begreep wel dat de anderen, wegens de aankomst van het schip, nog wel een poosje konden uitblijven, en verzocht dus den vreemdeling, straks te willen weerkomen. De man had daar echter niet veel zin in, en wilde beslist dadelijk het geld hebben. Dit vertelde hij met zulk een drift en gedroeg zich daarbij zoo onrustig, dat Pieter het wel wat vreemd vond. Toen deze echter nog eens zei, dat hij nu niet kon uitbetalen,